

MARIAN MIKOŁAJCZYK
 <https://orcid.org/0000-0002-9405-3036>
Uniwersytet Śląski w Katowicach

GRZEGORZ NANCKA
 <https://orcid.org/0000-0002-9911-7473>
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Nieznane protokoły posiedzeń podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z 1939 roku (część IV)

Abstract

Lost Minutes of the Sitzings of the Sub-commission on the Law on Kinship and Care Relationships of the Codification Commission of the Republic of Poland in 1939 (Part IV)

When Poland regained independence in 1918, the different legal systems of the various partitioning states all remained in force on its territory. Drafts of uniform laws were to be drawn up by the Codification Commission established in 1919. One of its tasks was the preparation of a draft of the family and guardianship law. The sub-commission addressing this division of civil law worked until the outbreak of World War Two. The minutes of its sittings disappeared in September 1939 along with the total output of the Codification Commission. However, copies of minutes of the sittings of the sub-commission held in 1939 were found in Kazimierz Przybyłowski's collection of books donated to the Faculty of Law and Administration of University of Silesia in Katowice. These minutes shed new light on the final phase of the codification works. Publication of these documents will enable further detailed research on the history of family law in interwar Poland. The fourth part of the publication consists of minutes nos. 197–201, and includes the reconstruction of articles 1–16, 40–58, and the draft of articles 59–78a as well.

Keywords: Codification Commission, family law, source, edition

Słowa kluczowe: Komisja Kodyfikacyjna, prawo rodzinne, źródło, edycja

Wprowadzenie

W zeszytach 1 i 3 tomu 15 oraz 1 tomu 16 *Krakowskich Studiów z Historii Państwa i Prawa* ukazały się trzy części wydawnictwa źródłowego obejmującego nieznane protokoły z obrad podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki Komisji Kodyfikacyjnej II RP¹. We wprowadzeniu do pierwszej części zawarto najważniejsze z punktu widzenia edycji informacje dotyczące losów prac nad prawem rodzinnymi i opiekuńczym w Polsce międzywojennej². Wyjaśnione zostały także kwestie związane z wartością badawczą materiałów, źródłem i zasadami jego wydania³.

Niniejsza publikacja stanowi czwartą i zarazem ostatnią część tej edycji i obejmuje protokoły nr 197–201. Protokoły te zostały sporządzone w dniach 16–18 maja 1939 r. Zostały wydane zgodnie z zasadami, które przyjęto i wyjaśniono we wprowadzeniu do pierwszej części edycji. Na potrzeby całej edycji przyjęliśmy konsekwentnie, że w przypisach będziemy podawać informacje o osobach i instytucjach pojawiających się w tekstach protokołów po raz pierwszy. Krótkie biogramy członków podkomisji, jak również osób i instytucji wnoszących uwagi do projektu wzmiankowanych po raz pierwszy w ramach protokołów znajdują się zatem w pierwszej części edycji. Zgodnie z przyjętymi zasadami także i w kolejnych częściach staraliśmy się podać tego typu informacje, a ich brak oznacza, że mimo starań nie udało się odnaleźć żadnych danych na temat wymienionej w tekście protokołów osoby czy instytucji. W celu zapewnienia jednolitości edycji przy przytaczaniu w przypisach tekstów tłumaczeń obcych przepisów posługiwaliśmy się wydaniem wykorzystywanymi w poprzednich częściach, zachowując przy tym oryginalną pisownię.

Ostatnia część edycji zawiera również rekonstrukcję przepisów artykułów od 1 do 16 oraz od 40 do 58 sporządzoną na podstawie edytowanych protokołów. Jak się okazało, rekonstrukcja nie była konieczna w odniesieniu do artykułów od 59 do 78a, które zachowały się maszynopisie i stanowią dzięki temu przedmiot ostatniej części edycji.

---

¹ Mikołajczyk, Nancka, „Nieznane protokoły [...] (część I)”; Mikołajczyk, Nancka, „Nieznane protokoły [...] (część II)”; Mikołajczyk, Nancka, „Nieznane protokoły [...] (część III)”.

² Mikołajczyk, Nancka, „Nieznane protokoły [...] (część I)”, 102–3.

³ *Ibid.*, 103–5.

[s. 1] Protokół nr 197

Posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki.

Działo się dnia 16 maja 1939, o godz. 10, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni^a członkowie podkomisji pp.: Wł. Abraham, R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski i J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Rozdział II.

Poszukiwanie ojcostwa.

Odczytano protokół posiedzenia podkomisji prawa spadkowego z dnia 5 maja 1939.

Przystąpiono do dyskusji nad zagadnieniami tam poruszonymi.

Przewodniczący stwierdza, że według projektu dziecko nieślubne pozostaje w pokrewieństwie z matką i jej rodziną, a w stosunku do ojca w razie uznania lub sądowego ustalenia. Ponadto poddaje pod dyskusję kwestię, czy wolno poszukiwać alimentarnych roszczeń pieniężnych, aczkolwiek nie byłoby ustalone pokrewieństwo. Mówca wypowiada się za odróżnieniem praw alimentarnych i praw stanu. Roszczenia o stan powinny być dane tylko dziecku, roszczenie alimentarne służyć także matce,^b a nawet gminie.

Pohorecki uważa, że to kwestia podstawowa. Według projektu, [s. 2] chociaż zostanie stwierdzone, że matka obcowała w okresie poczęcia z kilkoma mężczyznami, sąd może uznać jednego z tych mężczyzn za ojca dziecka. Słuszny jest ten punkt widzenia, jeżeli chodzi o prawa alimentarne, ale nie byłoby to słuszne, jeżeli chodzi o prawa stanu.

Abraham wypowiada się za koncepcją, aby w przypadku *plurium concubentium* zasądzić od wszystkich pozwanych alimenty, ale nie ustalać pokrewieństwa.

Longchamps merytorycznie nie ma wątpliwości, aby wyłączyć możliwość poszukiwania ojcostwa w przypadku *plurium concubentium*, ale obawia się, że pozwany będzie zawsze zgłaszać *exceptio*^c *plurium concubentium*. Solidarna odpowiedzialność ma to za sobą, że nikt nie będzie uważany za ojca i dla dziecka jest lepiej, gdy może dochodzić alimentów od kilku płatników.

Sławski przyznaje, że zasada, iż ojcostwo może być ustalone tylko w razie uznania, ma dużo za sobą. Co do solidarności wysuwa się zarzut, że dziecko nieślubne byłoby lepiej postawione niż ślubne.

Lutostański w zasadzie przyłącza się do zdania Pohoreckiego. Do uznania sądu trzeba pozostawić kwestię, czy można stwierdzić pokrewieństwo, a nie tylko odpowiedzialność za alimenty. Prawo może dać wskazówki, ale nie wyczerpujące. Są konkretne sytuacje, w których sądy mogłyby ustalić stan dziecka np. w przypadku konkubinatu, uwiedzenia, posiadania stanu. Mówca wypowiada się przeciwko solidarnej odpowiedzialności pozwanych w przypadku *plurium concubentium*. Taka zbiorowa składka ma element ubliżający dla dziecka. Wypowiada się za odróżnieniem dwóch wyroków: 1) ustalającego stosunek pokrewieństwa i 2) ustalającego ojcostwo dla celów utrzymania dziecka.

[s. 3] Pohorecki proponuje przyjęcie następującej tezy:

„Wyrok ze skutkami stanu cywilnego nie może być wydany wtedy, gdy zostało stwierdzone, że matka w okresie poczęcia obcowała z innymi mężczyznami.”^d

Przewodniczący zwraca uwagę na sformułowanie Pohoreckiego, ale uważa, że zostaje otwartą kwestia, czy w przypadku § 2 art. 72 sąd przyznaje alimenty, choć nie ustala stanu.

Abraham jest zdania, że w tym przypadku należy ustalić ojcostwo jako pokrewieństwo.

Uchwalono następujące tezy:

- I) Sąd może uznać ojcostwo jako stosunek pokrewieństwa, albo też może sąd poprzestać na ustaleniu obowiązku utrzymania.
- II) W przypadku obcowania z innym mężczyzną ojcostwo nie może być ustalone, natomiast może być nałożony obowiązek ponoszenia kosztów utrzymania dziecka.

Przewodniczący jest przeciwny odpowiedzialności kilku mężczyzn.

Longchamps uważa, że teoretycznie zasada solidarnej odpowiedzialności jest słuszną, ale byłaby trudna do przeprowadzenia.

Pohorecki zaznacza, że w kodeksie sowieckim z r. 1918 była przewidziana solidarna odpowiedzialność.

Odczytano art. 32 kod.[eksu] sow.[ieckiego] z r. 1926⁴.

⁴ Art. 32 „Jeśli sąd, rozpoznając kwestję ojcostwa, ustali, że matka dziecka w czasie poczęcia utrzymywała stosunki płciowe z innymi jeszcze osobami oprócz z osobą wymienioną w art. 28 niniejszego Kodeksu, to wydaje orzeczenie w przedmiocie uznania jednej z tych osób za ojca dziecka i wkłada na tę osobę obowiązki, przewidziane w art. 31 Kodeksu.” Zob. „Kodeks ustaw o małżeństwie”, 291.

Większością głosów (przeciwko Abrahamowi^e) nie przyjęto łącznej odpowiedzialności za alimenty w przypadku *plurium concubentium*.

Art. 71.

Odczytano uwagi: 1) Samopomocy Społecznej^f Kobiet, 2) Polskiego Związku Kobiet z wykształceniem prawniczym, 3) Tow.[arzystwa] „Opieka”, 4) sędziego [s. 4] Patka, 5) sędziego Poliszewskiego, 6) prof. Bossowskiego, 7) Dyrektora Wydziału Opieki Społecznej i Zdrowia Publicznego Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie, 8) Naczelnej Rady Adwokackiej.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 12.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

---

^a *W oryginale po słowie obecni skreślony maszynowo dwukropek.*

^b *W oryginale przecinek dopisany ręcznie.*

^c *W oryginale słowo poprawione ręcznie przez wpisanie x w miejscu innej, trudnej do odczytania litery.*

^d *W oryginale znaki cudzysłowu wpisane ręcznie.*

^e *W oryginale poprawione poprzez ręczne wpisanie Abr w miejsce nieczytelnych liter.*

^f *W oryginale społecznej ręcznie nadpisane.*

[s. 1] Protokół nr 198

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 16 maja 1939, o godz. 17, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni członkowie podkomisji pp. Wł. Abraham, R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski i J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka^a.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 71 (d.c.)

Sławski wnosi, aby wyszczególnić wszystkie przypadki, w których można ustalić ojcostwo (jak w kodeksie francuskim^b i szwajcarskim). Mówca proponuje następujące sformułowanie art. 71 § 1, 73 i 75 bis:

„Art. 71. § 1. Zarówno matka jak dziecko mogą żądać ustalenia ojcostwa w drodze powództwa w następujących wypadkach:

- 1) jeżeli pozwany przyrzekł być matce małżeństwo,
- 2) jeżeli obcując z nią popełnił czyn zbrodniczy,
- 3) jeżeli istnieją listy lub inne pisma pochodzące od pozwanego, z których wyraźnie wynika przyznanie się do ojcostwa,
- 4) jeżeli pozwany w okresie poczęcia żył z matką w notorycznym konkubinacie,
- 5) jeżeli dziecko jest w posiadaniu stanu.^c

[s. 2] Art. 73. Ojcostwo przez sąd ustalone nie będzie, jeśli matka w okresie poczęcia oddawała się nierządowi lub obcowała z innym jeszcze mężczyzną.

Art. 75 bis. W przypadkach w art. 71 § 1 nie przewidzianych będą od pozwanego, który z matką obcował w okresie poczęcia zasądzone^d na rzecz matki i dziecka świadczenia pieniężne tak jak gdyby był ojcem, w myśl oddziału II rozdziału III, bez ustalenia wszakże stosunku ojcostwa. Zasądzeniu tych świadczeń nie stoi nawet na przeszkodzie okoliczność,^e że matka w okresie poczęcia oddawała się nierządowi lub obcowała z innym jeszcze mężczyzną, jeżeli sąd w miarę wyników postępowania dowodowego może ustalić, że dziecko pochodzi od pozwanego. Przepisy o przedawnieniu skargi o ustalenie ojcostwa stosuje się odpowiednio”.

Abraham uważa, że konstrukcja jest trafna, ale ma słabą stronę, a mianowicie, jeżeli się ustali, że żaden z wymienionych przypadków nie zachodzi, a kobieta obcowała tylko z jednym mężczyzną, to nie można sądownie ustalić ojcostwa.

Longchamps wypowiada się za koncepcją Sławskiego.

Lutostański byłby za wyliczeniem, ale z tym że dopuszczalne są i^f inne ważne przypadki.

Przewodniczący uważa, że wyliczenie wyczerpujące nie byłoby odpowiednie.

Pohorecki proponuje koncepcję, że we wszystkich przypadkach z wyjątkiem tego, gdy stwierdzone zostało obcowanie matki w okresie poczęcia z innymi mężczyznami, wyrok będzie miał skutki i pod względem stanu cywilnego, a w tym jednym przypadku – tylko w zakresie roszczeń alimentarnych.

Lutostański zaznacza, że powyższa koncepcja ma tę ujemną [s. 3] stronę, że zmniejszyłyby się ilość spraw, w których zasądzono alimenty, a w lepszym położeniu byłyby te przypadki, w których zachodzi *plurium concubentium*.

Przewodniczący porusza kwestię, czy jednakowa jest sytuacja w przypadku uznania dobrowolnego i sądowego.

Pohorecki byłby za rozróżnieniem, jeżeli art. 73 miałby pozostać bez zmiany.

Abraham wypowiada się za zrównaniem skutków uznania dobrowolnego i sądowego.

Większością głosów (przeciwko Sławskiemu) postanowiono nie wyliczać przypadków, w których można ustalić ojcostwo.

Przyjęto zasadę, że ojcostwo można ustalić we wszystkich przypadkach z wyjątkiem przypadku *plurium concubentium*.

Odczytano art. 315 kod.[eksu] szwajc.[arskiego]⁵.

Lutostański porusza kwestię, czy obok *exceptio plurium* nie powołać się na zawodość.

Większościąⁱ głosów postanowiono nie wymieniać nierządu.

Następnie przystąpiono do omówienia kwestii przedawnienia (§ 3 art. 71).^j

Odczytano art. 84 projektu.

Lutostański zaznacza, że sprawy stanu nie ulegają przedawnieniu.

Pohorecki jest zdania, że nie należy wprowadzać przedawnienia.

Longchamps wypowiada się za przedawnieniem sześciomiesięcznym, po osiągnięciu pełnoletności.

Przewodniczący byłby za rocznym przedawnieniem.

Pohorecki na wypadek, gdyby przyjęto przedawnienie, proponuje termin 5 lat po osiągnięciu pełnoletności.

Większością^k głosów postanowiono wprowadzić przedawnienie. Przyjęto termin pięcioletni od pełnoletności.

---

⁵ Art 315 ZGB: „Hat die Mutter um die Zeit der Empfängnis einen unzüchtigen Lebenswandel geführt, so ist die Klage, abzuweisen.”

[s. 4] Przewodniczący wnosi o wykreślenie matki z § 1 art. 71.

Longchamps wnosi o połączenie art. 71 z art. 72. Mówca uważa, że matka też może wnosić powództwo, bo¹ podstawą jej roszczeń jest ustalenie ojcostwa.

Uchwalono dać powództwo o ustalenie ojcostwa tylko dziecku.

Przewodniczący podnosi kwestię, czy zstępny dziecka może wytoczyć proces o ustalenie ojcostwa.

Sławski proponuje, aby pozostawić tę kwestię judykaturze.

Pohorecki zaznacza, że według prawa francuskiego spadkobiercy dziecka nie mogą nawet popierać już wszczętej skargi o uznanie ojcostwa.

Uchwalono art. 71, 72 i 73 w redakcji:

„Art. 71 § 1. Za ojca dziecka pozamałżeńskiego może być uznany ten, kto obcował z matką jego w czasie od 306 do 180 dni przed urodzeniem się dziecka.

§ 2. Domniemanie to jednak może być obalone dowodem na okoliczność^m uzasadniającąⁿ poważną wątpliwość co do ojcostwa pozwanego.

Art. 72. Jeżeli matka w okresie poczęcia obcowała z innym jeszcze mężczyzną, sąd oddalił żądanie ustalenia ojcostwa, może jednak stosownie do wyników postępowania nałożyć na pozwanego obowiązek ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka.

Art. 73. Powództwo o ustalenie ojcostwa służy dziecku przeciwko domniemanemu ojcu oraz przeciwko jego spadkobiercom”.

W § 1 art. 74 zastąpiono słowa „o ojcostwo” słowami „o ustalenie ojcostwa”.

§ 2 skreślono.

[s. 5] Jako art. 74a uchwalono przepis następujący:

„Powództwa o ustalenie ojcostwa nie można wytoczyć po upływie 5 lat od pełnoletności dziecka”.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 20.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

- ^a *W oryginale dopisane w interlinii pismem maszynowym.*
^b *W oryginale m dopisane ręcznie.*
^c *W oryginale stanu. dopisane pismem maszynowym.*
^d *W oryginale zasądzać poprawione ręcznie na zasądzone.*
^e *W oryginale przecinek dopisany ręcznie.*
^f *W oryginale i nadpisane maszynowo.*
^g *W oryginale po słowie plurium skreślone przy pomocy x słowo concubium.*
^h *W oryginale esceptio poprawione ręcznie na exceptio.*
ⁱ *W oryginale większością. Zbędne i skreślone przy pomocy x.*
^j *W oryginale (§ 3 art. 71). dopisane w interlinii.*
^k *W oryginale poprawione ręcznie przez wpisanie W.*
^l *W oryginale to poprawione ręcznie.*
^m *W oryginale naokoliczności – po literach na wstawiono maszynowo l, ręcznie poprawiono słowo okoliczności.*
ⁿ *W oryginale uzasadniające poprawione ręcznie.*

[s. 1] Protokół nr 199

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 17 maja 1939, o godz. 11, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni członkowie podkomisji pp.: Wł. Abraham, R. Longchamps^a, K. Lutostański, W. Miszewski i J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 75.

Odczytano uwagi: 1) prof. Bossowskiego, 2) dr. Świdy, 3) sędziego Monciebowicza, 4) Związku Adwokatów Polskich Oddział w Toruniu, 5) sędziego Wojasa, 6) Naczelnej Rady Adwokackiej.

Longchamps uważa, że organom opieki społecznej nie jest potrzebne powództwo o ustalenie ojcostwa, wystarczy powództwo o zasądzenie alimentów. Kwestia ta pozostaje w związku z art. 83 § 2. Ten ostatni przepis nie jest jasny. Mówca uważa, że należałoby raczej rozszerzyć przepis § 2 art. 83.

Przewodniczący jest zdania, że rozszerzenie § 2 art. 83 nie wystarczy, bo w art. 75 chodzi o świadczenia na przyszłość. Proponuje unormowanie podobne jak przy *exceptio plurium concubentium*, a mianowicie, aby gminie i innym organom społecznym dać upraw- [s. 2] nienie do wytoczenia powództwa w zakresie spraw majątkowych.

Sławski wypowiada się za tym, aby dać powództwo o świadczenie pieniężne władzom publicznym, gminom, a nie organom opieki społecznej.

Pohorecki uważa, że skoro nie odróżnia się dwóch rodzajów skarg: skargi o alimenty i skargi o ojcostwo, to nie można wprowadzać ograniczeń w zależności od tego, kto wystąpi i jak chce wystąpić. Niemniej jednak mówca ma wątpliwości, czy gmina może występować o prawo osobowe, o ustalenie ojcostwa.

Longchamps zaznacza^b, że ta kwestia pozostaje w związku z art. 76. Prawami z pokrewieństwa, które powstają, gdy ojcostwo zostało ustalone, są m. in. prawo do utrzymania i do wychowania. Mówca jest zdania, że z § 2 art. 76 wynika, iż wyrok ma znaczenie prawotwórcze.

Pohorecki jest zdania, że stwierdzenie sądowe ojcostwa ma charakter deklaracyjny.

Przewodniczący uważa, że w stosunku do ojca dziecko może dochodzić alimentów tylko wtedy, gdy dochodzi ojcostwa. Gminie zaś można dać upoważnienie, żeby zwróciła się do sądu opiekuńczego o wyznaczenie kuratora do dochodzenia ojcostwa.

Sławski komunikuje, że według prawa niemieckiego sąd opiekuńczy wyznacza kuratora w osobie urzędnika gminnego. Mówca jest zdania, że każda matka nieślubna powinna dostać kuratora, który by dopilnował procesu. Chodzi tu o interes dziecka, a nie ograniczenie matki.

Lutostański zaznacza, że nie zawsze matka będzie chciała wystąpić do sądu. Nie byłoby dobrze, aby za bardzo władza administracyjna wtrącała się do spraw osobistych.

Przewodniczący uważa, że koncepcja Sławskiego idzie za daleko. Nie byłoby dobrze narzucać matce, która się nie chce proce- [s. 3] sować, procesów^c z ojcem jej dziecka. Samo życie zmusi matkę, że będzie musiała wystąpić z powództwem do sądu o ustalenie ojcostwa dziecka.

Sławski zauważa, że w byłej dzielnicy pruskiej obowiązuje ustawa o wychowaniu zapobiegawczym nieletnich z dnia 2 lipca 1900 r. ze zmianami z dnia 7 lipca 1915 r. (Zbiór pruskich ustaw 1900 str. 264; 1915 str. 33 – oddrukowane u^d Zajączkowskiego str. 267 nast.). W myśl ustawy tej małoletni, który jeszcze nie ukończył 18-go roku życia może być oddany na wychowanie zapobiegawcze:

1. jeżeli zachodzą warunki z § 1666 lub z § 1838 kodeksu cywilnego, a dla zapobieżenia zaniedbaniu koniecznym jest inne umieszczenie, zaś wedle uznania

- sądu opiekuńczego odpowiednie umieszczenie nie może nastąpić bez użycia środków publicznych;
2. jeżeli małoletni dopuścił się przestępstwa, a z powodu swego młodocianego wieku nie może być pociągnięty do karno-sądowej odpowiedzialności, zaś wychowanie zapobiegawcze celem ochrony przed dalszym moralnym zaniedbaniem małoletniego okazuje się koniecznym ze względu na jakość popełnionego czynu, ze względu na osobę rodziców lub innych wychowawców i ze względu na inne warunki życiowe;
  3. jeżeli poza powyż wymienionymi przypadkami wychowanie zapobiegawcze okazuje się z powodu mało skutecznego, wychowawczego wpływu rodziców, wychowawców lub szkoły koniecznym celem ochrony małoletniego przed zupełnym, moralnym zepsuciem (§ 1).

Wychowanie zapobiegawcze odbywa się pod nadzorem publicznym i na koszt publiczny albo u odpowiedniej rodziny albo w zakładzie wychowawczym lub poprawczym (§ 2).

Oddanie na wychowanie zapobiegawcze następuje na postawie [s. 4] uchwały sądu opiekuńczego stwierdzającego, że zachodzą warunki tegoż wychowania i wymieniającego warunki, okoliczności, które sąd uważa za udowodnione (§ 3).

Sąd opiekuńczy powoźmie uchwałę z urzędu lub na wniosek. Do podania wniosku są uprawnieni i zobowiązani starosta, a w miastach liczących ponad 10.000 mieszkańców – zarząd gminy i naczelnik policji państwowej.

Przed powzięciem uchwały winien sąd opiekuńczy, o ile temu nie stoją na przeszkodzie znaczne trudności, przesłuchać rodziców, ustawowego zastępcę małoletniego, a w każdym wypadku zarząd gminy, właściwego duszpasterza, kierownika lub nauczyciela szkoły, do której uczęszcza małoletni, jeżeli zaś uchwała ma zapaść bez wniosku, sąd opiekuńczy winien^f przesłać akta staroście (zarządowi gminnemu, naczelnikowi policji państwowej) do oświadczenia się.

Przeciwko uchwale służy natychmiastowe zażalenie (§ 4).

W razie zagrożenia małoletniego sąd opiekuńczy może zarządzić tymczasowe umieszczenie jego. Postępowanie sądowe wolne jest od wszelkich należytości i stempli; wydatki w gotówce ponosi kasa państwowa (§ 5).

Wojewódzkie związki komunalne mają obowiązek w sposób odpowiadający tej ustawie dokonać umieszczenia nieletnich, oddanych uchwałą sądu opiekuńczego na wychowanie zapobiegawcze. Winne one starać się o urządzenie zakładów wychowawczych^g i poprawczych, a o ile nie ma innej możliwości, umieszczać wychowanków u odpowiednich rodzin, jak również w publicznych, kościelnych lub prywatnych zakładach, wreszcie zaś, o ile zachodzi potrzeba, troszczyć się o odpowiednie zatrudnienie po ukończeniu wychowania zapobiegawczego (§ 14).

[s. 5] Tenże związek rozstrzyga też, w^h jaki sposób wychowanek winien być umieszczony (§§ 9,10,11,12).

Niektóre koszty ponosi miejscowy związek wspierania ubogich, w którym wychowanek ma miejsce zamieszkania pod względem wsparcia (§ 15).

Związki komunalne mogą domagać się zwrotu kosztów utrzymania powstałych w czasie wychowania zapobiegawczego od samego wychownika albo też tego, który w myśl kod.[eksu] cyw.[ilnego] zobowiązany jest dawać także wychownikowi wychowanie (§ 16).

Do ustawy wydane jest rozporządzenie wykonawcze z 18 grudnia 1900 r.

Sednem ustawy jest postanowienie, że wychowanie odbywa się pod nadzorem publicznym i na koszt publiczny (§ 2) oraz że wojewódzkie związki komunalne winny urządzić i utrzymywać zakłady wychowawcze i poprawcze, co się też w b. dzielnicy pruskiej dzieje. W sądzie grodzkim w Poznaniu jest w toku obecnie 70 spraw na podstawie wymienionej uchwały. Ustawa winna być bezwzględnie utrzymana, gdyż zasadniczo nie koliduje ona z projektem ustawy o stosunku rodziców i dzieci; jedynie cytowane w ustawie przepisy kodeksu cywilnego niemieckiego należałoby zmienić.

Na wniosek przewodniczącego uchwalono przeredagować art. 75 jak następuje:

„Jeżeli dziecko małoletnie pozostaje na utrzymaniuⁱ gminy, a ojcostwo dziecka nie jest jeszcze ustalone, ani powództwo o ojcostwo nie zostało wszczęte, gmina może się zwrócić do sądu (urzędu) opiekuńczego o wyznaczenie kuratora, którego obowiązkiem będzie poszukiwanie ojcostwa w drodze powództwa”.

Ślawski jest zdania, że gmina powinna mieć prawo dochodzenia nie tylko ojcostwa, ale i alimentów.

Pohorecki jest również zdania, że gminie trzeba dać podsta- [s. 6] wę do dochodzenia alimentów od ojca.

Postanowiono zamieścić odpowiedni przepis jako art. 83a.

Rozdział III.

Stanowisko prawne dzieci pozamałżeńskich.

Art. 76.

Odczytano uwagi: 1) dr. Świdry, 2) sędziego Wojasa, 3) Izb Notarialnych, 4) Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, 5) adw.[okata] Dwernickiego, 6) Rady Adwokackiej w Katowicach, 7) Samopomocy Społecznej Kobiet, 8) Polskiego Związku Kobiet z wykształceniem prawniczym, 9) sędziów Balińskiego, Holewińskiego i Rakowieckiego, 10) Tow.[arzystwa] „Opieka”, 11) Tow.[arzystwa] Klubów Kobiet Pracujących, 12) Rady Narodowej Polek.

Longchamps wnosi o skreślenie art. 76. Prawo, wypływające z pokrewieństwa, to prawo do opieki, do utrzymania, do spadku. Prawa spadkowe załatwia podkomisja prawa spadkowego. Kwestię utrzymania normują art. 81 i n. projektu, inne prawa – art. 100 i n. (co do dzieci nieślubnych można dać przepis¹ uzupełniający). Kwestię opieki załatwia art. 87. Mówca dochodzi do wniosku, że art. 76 jest wobec powyższego niepotrzebny, tym bardziej, że rodzi wątpliwości i że co do dzieci ślubnych nie ma przepisu o prawach wynikających z pokrewieństwa.

Pohorecki zaznacza, że zupełnie inna jest sytuacja dzieci ślubnych. Stanowisko prawne dzieci nieślubnych ustawodawca może normować najrozmaiciej, i dlatego potrzebny jest przepis podstawowy. Jeżeli chodzi o § 1, nigdzie nie jest powiedziane, że dziecko nieślubne w stosunku² do matki jest postawione na równi z dziećmi ślubnymi. Dla usunięcia wątpliwości, czy akt uznania ma prawotwórczy charakter, należy zgodnie z uwagą p. Świdy, zastąpić w § 2 art. 76 wyrazy „uzyskuje prawa” wyrazami [s. 7] „służą prawa”. Podkomisja prawa rodzinnego powinna również zająć stanowisko w kwestii praw spadkowych.

Abraham podziela to ostatnie zdanie. Podkomisja prawa rodzinnego powinna się wypowiedzieć co do tego, czy zachodzi pokrewieństwo między dzieckiem nieślubnym i jego rodzicami.

Pohorecki zaznacza, że w stosunku do matki dziecku nieślubnemu¹ służą prawa wynikające z pokrewieństwa, niezależnie od uznania², a więc § 1 art. 76 jest potrzebny. Jeżeli chodzi³ o ojca, potrzebny jest jeszcze akt uznania albo wyrok prawomocny.

Sławski uważa, że § 1 art. 76 nic nie mówi, bo nigdzie nie są określone stosunki pokrewieństwa, chyba że będzie powiedziane, że dziecko nieślubne ma w stosunku do matki stanowisko dziecka ślubnego.

Pohorecki nadmienia, że w § 1 art. 76 chodzi o zasadę, że dziecko nieślubne jest w stosunku pokrewieństwa do matki i jej rodziny.

Lutostański jest zdania, że art. 76 ma tylko to znaczenie, iż dziecko nieślubne jest w stosunku pokrewieństwa nie tylko do matki, ale i jej rodziny i w stosunku pokrewieństwa tylko do ojca, a nie do jego rodziny.

Pohorecki uważa, że art. 76 jest pełen treści, bo zawiera też zasadę, że ze^o strony matki nie potrzeba uznania, które jest potrzebne ze strony ojca.

Sławski wypowiada się na ogół za utrzymaniem art. 76, zaznaczając, że inne jest pokrewieństwo z § 1, a inne z § 2 art. 76. W § 1 mówca chciałby wyraźnie zaznaczyć, że dziecko nieślubne ma w stosunku do matki prawa dziecka ślubnego.

Abraham uważa, że art. 76 jest potrzebny, bo w nim ogranicza się prawo do dziecka w stosunku do nieślubnego ojca.

[s. 8] Longchamps zaznacza, że gdyby art. 76 miał uwydatnić tylko ograniczenia, to lepiej go nie dawać, aby nikogo nie raził, a ograniczenia wynikną z innych przepisów. Nie można natomiast, zdaniem mówcy, napisać, że dziecko nieślubne ma prawa dziecka ślubnego w stosunku do matki, bo są różnice między dzieckiem ślubnym a nieślubnym. W prawie austriackim nie ma przepisu, że dziecko nieślubne ma w stosunku do matki stanowisko dziecka ślubnego.

Odczytano § 1705 kod.[eksu] niem.[ieckiego]⁶.

Lutostański wypowiada się za połączeniem § 1 i § 2 i za sformułowaniem, że dziecko pozamałżeńskie ma prawa wynikające z pokrewieństwa w stosunku do ojca, matki i jej rodziny.

Pohorecki podkreśla, że w stosunku do ojca dziecko nieślubne ma prawa wynikające z pokrewieństwa tylko pod warunkiem, że ojcostwo będzie uznane dobrowolnie lub sądownie.

Lutostański jest zdania, że uznanie dobrowolne i przymusowe to środki do ustalenia ojcostwa.

Przewodniczący zaznacza, że jeżeli ojciec jest wiadomy, ale nie ma uznania lub wyroku, to dziecko nie ma praw wynikających z pokrewieństwa. Inaczej jest co do matki.

Abraham uważa, że w dziale V trzeba wyraźnie powiedzieć, że dziecko nieślubne nie ma praw, które by miało, gdyby było ślubnym.

Przewodniczący wypowiada się za utrzymaniem art. 76 i za^p podkreśleniem, że pokrewieństwo w stosunku do ojca wynika na podstawie uznania lub sądowego ustalenia ojcostwa.

Większością głosów (przeciwko Longchampsowi) postanowiono utrzymać art. 76.

Lutostański wypowiada się za tym, aby utrzymać pokrewień- [s. 9] stwo tylko do ojca i matki.

Abraham byłby również za skreśleniem krewnych matki, ale byłoby to pogorszenie stanu prawnego w dwóch dzielnicach Polski.

Przewodniczący wnosi, aby w art. 76 wymienić również obowiązki.

---

⁶ § 1705 BGB: „Nieślubne dziecko ma w stosunku do matki i do krewnych matki prawne stanowisko dziecka ślubnego.” Zob. *Niemiecki kodeks cywilny*, cz. 2, 180.

Lutostański popiera ten wniosek.

Uchwalono dodać w § 1 art. 76 słowa „i obowiązki” po słowach „ma prawa”.

§ 2 przeredagowano jak następuje:

„W razie uznania przez ojca albo ustalenia ojcostwa prawomocnym wyrokiem, dziecko ma prawa i obowiązki, wypływające z pokrewieństwa, także w stosunku do ojca”.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 14.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

---

^a *W oryginale w nazwisku Longchamps litera n wpisana ręcznie w miejsce litery nieczytelnej.*

^b *W oryginale zaznacza poprawione ręcznie.*

^c *W oryginale procesy poprawione ręcznie.*

^d *W oryginale nieczytelna litera poprawiona ręcznie na u.*

^e *W oryginale sąd, d skreślone ręcznie.*

^f *W oryginale przed słowem winien prze skreślone przy pomocy x.*

^g *W oryginale wychoawczych poprawione ręcznie przez nadpisanie w.*

^h *W oryginale j poprawione maszynowo na w.*

ⁱ *W oryginale słowo poprawione ręcznie przez wpisanie litery m.*

^j *W oryginale po słowie przepis przecinek skreślony maszynowo przy użyciu x.*

^k *W oryginale stosunkj poprawione maszynowo.*

^l *W oryginale dziecka nieślubnego poprawiono maszynowo na dziecku nieślubnemu.*

^m *W oryginale przed słowem uznania wyraz urodzenia skreślony przy pomocy x.*

ⁿ *W oryginale słowo poprawione maszynowo poprzez skreślenie przy pomocy x dwóch pierwszych nieczytelnych liter.*

^o *W oryginale ze nadpisane maszynowo.*

^p *W oryginale utrzymaniem art. 76 i za nadpisane maszynowo bez kalki.*

[s. 1] Protokół nr 200

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 17 maja 1939, o godz. 17, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni członkowie podkomisji pp.: Wł. Abraham, R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski i J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 77.

Odczytano uwagi: 1) dr. Świdy, 2) sędziego Monciebowicza, 3) Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, 4) sędziego Wojasa, 5) Dyrektora Wydziału Opieki Społecznej i Zdrowia Publicznego Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie, 6) Samopomocy Społecznej Kobiet, 7) Polskiego Związku Kobiet z wykształceniem prawniczym, 8) Tow.[arzystwa] „Opieka”, 9) Tow.[arzystwa] Klubów Kobiet Pracujących.

Longchamps wypowiada się za utrzymaniem art. 77 bez zmiany. Nazwisko znamionuje należenie do rodziny. Dziecko nieślubne należy do rodziny matki. Jeżeli ojciec uznał dziecko, to może mu nadać swoje nazwisko.

Przewodniczący oświadcza^a, że na terenie b. Królestwa Kongresowego w praktyce w razie uznania przez ojca dziecko nosi na- [s. 2] zwisko ojca.

Odczytano art. 87 projektu.

Abraham wypowiada się za uzgodnieniem art. 77 z art. 87.

Przewodniczący jest za rozszerzeniem art. 77 pod tym względem, że ojciec może nadać nazwisko dziecku^b za zgodą władzy opiekuńczej, matki, a nawet dziecka.

Longchamps nie byłby za ułatwianiem^c kwestii nazwiska, bo nazwisko jest jednym z atrybutów^d małżeństwa.

Pohorecki wypowiada się za koncepcją: ojciec może nadać swoje nazwisko przez oświadczenie wobec władzy opiekuńczej za zgodą matki, a jeżeli jest starsze i dziecka. Byłby za tym, aby matce dać głos decydujący i aby nie uzależniać kwestii nazwiska od sprawowania władzy rodzicielskiej.

Przewodniczący proponuje pominięcie wyrazu „rodowe” w § 1.

Lutostański popiera ten wniosek.

Odczytano art. 275 kcp⁷.

Longchamps i Sławski wypowiadają się za utrzymaniem § 1 bez zmiany.

Większością głosów pozostawiono § 1 bez zmiany.

Pohorecki wypowiada się za tym, aby w przypadku, gdy matka nie żyje, ojciec mógł nadać dziecku nazwisko bez zgody przedstawiciela ustawowego i p.w.o.

Longchamps jest zdania, że tylko ojciec sprawujący władzę rodzicielską może nadać dziecku nieślubnemu swoje nazwisko.

Abraham podziela to zdanie.

Odczytano art. 25 projektu Referenta, protokoły nr nr 21, 22, art. 31 projektu oraz kanon 777⁸.

Lutostański wypowiada się za redakcją referenta (art. 25)⁶.

Longchamps jest zdania, że w przypadku § 2 art. 77 zgoda matki jest zawsze potrzebna, jak również zgoda dziecka pełno- [s. 3] letniego, a w czasie małoletności przedstawiciela ustawowego dziecka.

Przewodniczący jest zdania, że gdy ojciec sprawuje władzę rodzicielską, to niepotrzebna jest zgoda matki.

Longchamps wypowiada się za pozostawieniem § 2 bez zmiany.

Sławski uważa, że pełnoletnie dziecko powinno wyrazić swą zgodę.

Na tym posiedzenie zakończono o godz. 19.

(-) W. Miszewski

(-) J. Prusiecka

---

^a *Woryginale* Oświadcza poprawione ręcznie na oświadcza.

⁷ Art. 275 KCKP: „Prawość dziecka urodzonego po trzechset sześciu dniach od rozwiązania małżeństwa rodziców, zaprzeczona być może.” Zob. *Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego*, 107.

⁸ Kan. 777 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.: „§1. Parochi debent nomina baptizatorum, mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die collati baptismi, in baptismali libro sedulo et sine ulla mora referre. §2. Ubi vero de illegitimis filiis agatur, matris nomen est inserendum, si publice eius maternitas constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; item nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parochi vel scripto vel coram duobus testibus id requirat, vel ex publico authentico documento sit notus; in ceteris casibus inscribatur natus tanquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum.”

^b *W oryginale po słowie dziecko skreślone przy pomocy x słowo nazwisko.*

^c *W oryginale załatwieniem poprawione ręcznie na ułatwieniem.*

^d *W oryginale artykułów ręcznie poprawione na atrybutów (litera ł nie została zastąpiona literą t).*

^e *W oryginale nieczytelna druga cyfra poprawiona ręcznie na 5.*

[s. 1] Protokół nr 201

posiedzenia podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki

Działo się dnia 18 maja 1939, o godz. 10, w Warszawie, w Biurze Komisji Kodyfikacyjnej przy ul. Mokotowskiej 14.

Obecni członkowie podkomisji pp. Wł. Abraham, R. Longchamps, K. Lutostański, W. Miszewski i J. Sławski oraz Prezydent Komisji B. Pohorecki.

Przewodniczył: W. Miszewski.

Referował: Przewodniczący.

Protokół prowadziła: J. Prusiecka.

Porządek dzienny: Dalszy ciąg drugiego czytania projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz^a z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projektu przepisów o urzędzie opiekuńczym.

Art. 77. (d.c.)

Pohorecki proponuje, aby w art. 77 zostawić tylko § 1, a § 2 połączyć z art. 78.

Wniosek uchwalono.

Odczytano jeszcze art. 6 ustawy o obywatelstwie z r. 1920 (poz.44)⁹.

Uchwalono art. 77 w redakcji:

„Dziecko pozamałżeńskie nosi nazwisko rodowe matki”.

Art. 78.

Odczytano uwagi: 1) sędziego Kędzierskiego, 2) sędziów Balińskiego, Holewińskiego i Rakowieckiego, 3) sędziego Monciebowicza, 4) Zrzeszenia Polskich Prawników Katolików.

---

⁹ Art. 6 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 roku o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz.U. 1920 nr 7 poz. 44): „Przez uprawnienie, uznanie lub przysposobienie dziecko, liczące nie więcej niż 18 lat, nabywa obywatelstwo ojca lub matki, względnie innej osoby, uznającej lub przysposabiającej.”

Przewodniczący zaznacza, że nadanie nazwiska nie jest uznaniem cudzego dziecka za swoje.

[s. 2] Longchamps wypowiada się za utrzymaniem art. 78. Wnosi o zaznaczenie w § 3, że również ojciec nie może nadać nazwiska dziecku, jeżeli już mąż matki nadał mu swoje nazwisko.

Uchwalono jako art. 77a przepis następujący:

„§ 1. Ojciec, który uznał dziecko albo którego ojcostwo zostało ustalone prawomocnym wyrokiem może nadać swoje nazwisko dziecku za zgodą jego przedstawiciela ustawowego^b i za zgodą matki, a jeżeli dziecko jest pełnoletnie – za jego zgodą.

§ 2. Mąż matki może nadać swoje nazwisko jej dziecku pozamałżeńskiemu, jeżeli na to się zgodzi matka oraz przedstawiciel ustawowy dziecka albo samo dziecko, gdy jest pełnoletnie.”

Art. 78 przyjęto w redakcji:

„§ 1. Oświadczenie o nadaniu nazwiska winno być złożone w sądzie (urzędzie) opiekuńczym albo w akcie notarialnym, a jeżeli dziecko jest pełnoletnie – w akcie notarialnym.

§ 2. Jeżeli ojciec dziecka lub mąż matki nadał już swoje nazwisko, dalsza zmiana nazwiska dziecka przez ojca lub męża matki na podstawie poprzedzającego artykułu nie jest dopuszczalna”.

Jako art. 78a^c uchwalono przepis następujący:

„§ 1. Akt notarialny o nadaniu nazwiska dziecku małoletniemu winien być przesłany sądowi opiekuńczemu.

§ 2. Sąd opiekuńczy po sprawdzeniu, iż nie ma przeszkód prawnych do nadania nazwiska, wydaje postanowienie o wpisaniu wzmianki w aktach stanu cywilnego o zmianie^d nazwiska.

§ 3. Jeżeli nadano nazwisko dziecku pełnoletniemu, akt będzie przesłany przez notariusza urzędowi stanu cywilnego celem wpisania wzmianki”.

[s. 3] Lutostański przedstawia następującą redakcję art. 40 i 40a.

„Art. 40. W razie śmierci małżonka lub utraty przezeń zdolności do działań prawnych albo utraty czy też zawieszenia władzy rodzicielskiej, władzę tę sprawuje drugie z małżonków.

Art. 40a. §1. W razie rozłączenia, rozwodu lub unieważnienia małżeństwa to z rodziców, przy którym pozostawało dziecko oraz zarząd jego majątkiem,^e sprawuje w pełni władzę rodzicielską, to zaś przy którym nie pozostało dziecko i zarząd jego majątkiem, ale któremu jednak nie odebrano władzy rodzicielskiej, sprawuje ją w zakresie ograniczonym; w każdym razie będzie ono miało zapewnioną możliwość utrzymywania z dzieckiem sto-

sunków osobistych^f wykonywania dozoru nad jego utrzymaniem i wychowaniem oraz udział w związanych z nimi ciężarach.

§ 2. Zakres praw i obowiązków rodzica mającego władzę rodzicielską ograniczoną ustala sąd orzekający rozłączenie, rozwód lub unieważnienie; gdyby sąd ten ustalenia nie dokonał albo gdyby okazała się konieczność jego zmiany właściwym do ustalenia będzie sąd opiekuńczy małoletniego.

§ 3. Sąd może przyznać prawo widywania się z dzieckiem nawet temu z rodziców, które zostało pozbawione władzy rodzicielskiej.”

Longchamps wnosi, aby w art. 61 powiedzieć, że w razie odebrania władzy rodzicielskiej, sąd może przyznać prawo widywania dziecka temu z rodziców, któremu odebrano władzę rodzicielską.

[s. 4] Pohorecki jest zdania, że kwestię opieki nad dziećmi powinien decydować z natury swojej do tych rzeczy powołany sąd opiekuńczy, a nie sąd, który orzeka o rozwodzie.

Lutostański wyjaśnia, że sąd rozwodowy zna całokształt stosunków i że lepiej skupić te rzeczy w jednym sądzie.

Pohorecki zaznacza, że sąd orzekający o rozwodzie nie zajmuje się stosunkiem rodziców do^g dzieci.

Longchamps wypowiada się za tym, aby sądowi rozwodowemu dać możliwość przekazania sprawy opieki nad dziećmi sądowi opiekuńczemu i obowiązek przekazania, jeżeli nie jest sądem powszechnym.

Sławski komunikuje, że według kod.[eksu] niem.[ieckiego] sprawy opieki załatwia sąd rozwodowy, który może wydać zarządzenia tymczasowe o pieczy nad dzieckiem.

Odczytano § 627 niem.[ieckiej] proc.[edury] cyw.[ilnej]¹⁰, § 142 kod.[eksu] cyw.[ilnego] austr.[iackiego]¹¹, art. 217 i 218 prawa o małżeństwie z r. 1836¹² oraz art. 354 i n. k.c.¹³

Przewodniczący podnosi kwestię, czy konieczne jest orzeczenie sądu i czy sąd może orzec inaczej niż rodzice się ułożyli.

Longchamps uważa, że sąd powinien z urzędu wydawać orzeczenia co do dzieci i władzy rodzicielskiej.

Przewodniczący jest zdania, że dopóki nie ma sporu, nie potrzeba wydawać orzeczenia, sąd orzeknie o rozwodzie, a dalsze zarządzenia będą wydawane w sądzie opiekuńczym.

Pohorecki proponuje, aby powiedzieć, jak w prawie niemieckim, jakie są skutki rozwodowe w stosunku do [s. 5] dzieci, a sądowi dać możliwość odmiennego postanowienia ze względu na okoliczności szczególne i dobro dzieci.

Przewodniczący i Longchamps dzielą ten pogląd.

Abraham wypowiada się za odebraniem sądowi rozwodowemu kompetencji do orzekania o opiece nad dziećmi. O ile rodzice nie pogodzą się co do sprawowania władzy rodzicielskiej, powinien orzekać sąd opiekuńczy.

---

¹⁰ § 627 Ustawy o postępowaniu cywilnym obowiązującej na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej: „W sporach o rozwód, o unieważnienie lub zacepienie małżeństwa, sąd może na wniosek jednego z małżonków zezwolić przez tymczasowe zarządzenie na oddzielne pożycie małżonków na czas trwania sporu, ustalić wzajemny obowiązek małżonków dawania utrzymania w myśl § 1361 kodeksu cywilnego, zarządzić opiekę nad wspólnymi małoletnimi dziećmi, o ile nie chodzi o ustawowe zastępstwo, i uregulować między małżonkami obowiązek ich odnośnie do utrzymywania dzieci. Tymczasowe zarządzenie jest dopuszczalne, skoro tylko wyznaczono termin do rozprawy ustnej, albo w razie wniesienia skargi rozwodowej termin do próby pojednania, albo skoro w skardze wzajemnej zażądano rozwodu lub zacepienia małżeństwa. O tymczasowym zarządzeniu sąd procesowy winien zawiadomić sąd opiekuńczy, jeżeli małżonkowie mają wspólne nieletnie dziecię. Pozatem do tymczasowego zarządzenia stosuje się postanowienia §§ 936–944.” Zob. *Ustawa o postępowaniu*, 129.

¹¹ § 142 ABGB: „Jeżeli małżonkowie się separowali lub rozwiedli, a niema między nimi zgody, które z nich ma mieć staranie o wychowanie dzieci, sąd bez dopuszczenia sporu starać się powinien o to, aby dzieci płci męskiej do skończenia lat czterech, dzieci płci żeńskiej do skończenia siódmego roku życia, były pielęgnowane i chowane przez matkę, o ile powody ważne, mianowicie zaś z przyczyn do rozdziału lub rozwodu wynikające, nie wymagają innego zarządzenia. Koszta wychowania musi ponosić ojciec.” Zob. Wróblewski, *Powszechny Austriacki*, cz. I, 123.

¹² Art. 217 Prawa o małżeństwie z 1836 r.: „Opiekowanie się dziećmi w ciągu sprawy o nieważność, rozwiązanie małżeństwa, lub rozłączenie co do stołu i łoża, należy do męża, bez względu na to kto rozpoczął sprawę.”; art. 218: „Mocen iest jednak sąd cywilny właściwy postanowić, na żądanie żony, rodziny, albo prokuratora królewskiego, aby opiekowanie się tymczasowe dziećmi poruczone było matce, lub osobie trzeciej, jeżeli tego wymaga korzyść dzieci.” Zob. *Dziennik Praw 1836*, t. 18, nr 64, 263, 265.

¹³ Art. 354 K.N. „Expedycya tego aktu, złożona będzie w następujących dniach dziesięciu, przez stronę udającą się naprzód, Prokuratorowi Cesarowskiemu, przy trybunale pierwszej instancji, w którego okręgu iest zamieszkanie przysposobiciela, dla oddania pod zatwierdzenie trybunału.” Zob. *Kodex Napoleona*, 95.

Odczytano art. 72 proj.[ektu] prawa małżeńskiego osobowego¹⁴.

Pohorecki zwraca uwagę, że Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, iż tam, gdzie chodzi o niemajątkowe skutki między małżonkami, wola stron nie decyduje.

Sławski jest za tym, aby o opiece nad dziećmi orzekł sąd rozwodowy, jeżeli jest sądem cywilnym, w innych przypadkach oraz gdy chodzi o zmiany – sąd opiekuńczy.

Pohorecki uważa, że trzeba powiedzieć wyraźnie, że to z rodziców, które nie ma pełnej władzy rodzicielskiej, nie jest przedstawicielem ustawowym dziecka nawet w ograniczonym zakresie.

Odczytano art. 53 projektu.

Longchamps uważa, że najprościej byłoby odebrać władzę rodzicielską drugiemu małżonkowi.

Lutostański jest temu przeciwny, gdyż byłoby to hańbiące dla tego małżonka.

Dalszą dyskusję nad art. 40 odroczone do następnej sesji.

Na tym sesję zamknięto o godz. 13.

(-) W. Miszewski.

(-) J. Prusiecka.

---

^a *W oryginale wraz nadpisane maszynowo (przez kalkę).*

^b *W oryginale ustawowego nadpisane maszynowo przez kalkę.*

^c *W oryginale po art. 78a skreślone przy pomocy x słowo przyjęto.*

^d *W oryginale zamianie poprawione przez skreślenie a przy pomocy x.*

^e *W oryginale przecinek wpisany ręcznie.*

^f *W oryginale h nie zmieściło się na stronie – dopisane ręcznie.*

^g *W oryginale i poprawione ręcznie na do.*

---

¹⁴ Art. 72 projektu: „Sąd, orzekając rozłączenie, po rozważeniu wniosku małżonków: a) powierzy dziecko oraz zarząd jego majątkiem jednemu z rodziców, z pierwszeństwem niewinnego, albo nawet osobie trzeciej, gdyby tego stanowczo wymagał interes dziecka; b) ustali udział każdego z rodziców w ciężarach utrzymania i wychowania dziecka; c) zapewni każdemu z rodziców, któremu dziecko nie zostało powierzone a nie pozbawionemu władzy rodzicielskiej, możliwość wykonywania dozoru nad wychowaniem i wykształceniem dziecka oraz utrzymywania z niem osobistych stosunków, w warunkach przez sąd określonych; d) może przyznać prawo widzenia się z dzieckiem nawet małżonkowi pozbawionemu władzy rodzicielskiej.” Zob. „Projekt prawa małżeńskiego”, 21–2.

Rekonstrukcja projektu prawa o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych uchwalonego podczas drugiego czytania w 1939 roku

(art. 1–16, 40–58)

Tytuł I.

Zdolność do działań prawnych.

Art. 1 skreślony.

Art. 2. § 1. Pełną zdolność do działań prawnych ma pełnoletni. Pełnoletność osiąga się w dniu ukończenia dwudziestu jeden lat życia.

§ 2. Małoletni ma ograniczoną zdolność do działań prawnych.

Art. 3. § 1. – § 2. W czynnościach prawnych zastępuje małoletniego jego przedstawiciel ustawowy. Jednakże małoletni, działający z rozeznaniem, może sam dokonać czynności prawną do której nie jest wymagane zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego, jeżeli na tę czynność wyrazi zgodę jego przedstawiciel ustawowy¹⁵.

§ 3. Za szkodę, wyrządzoną czynem niedozwolonym, małoletni odpowiada według przepisów kodeksu zobowiązań.

Art. 4. § 1. Zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego wymagane jest do następujących czynności prawnych, dotyczących małoletniego:

- 1) zbycia i obciążenia nieruchomości;
- 2) zaciągnięcia pożyczki;
- 3) zaciągnięcia zobowiązania wekslowego;
- 4) zrzeczenia się (odrzucenia spadku);
- 5) zawarcia ugody;
- 6) oddania sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego;
- 7) zawarcie umowy dzierżawy nieruchomości lub przedsiębiorstwa na czas dłuższy niż lat sześć;
- 8) zawarcie umowy najmu lub dzierżawy; jeżeli stosunek umowny ma trwać dłużej niż dwa lata po dojściu małoletniego do pełnoletności;
- 9) udzielenia poręczenia;
- 10) przejęcia cudzego długu.

§ 2. Sąd (urząd) opiekuńczy może także udzielić ogólnego zezwolenia na zaciąganie zobowiązań wekslowych, jeżeli tego wymaga prowadzenie przedsiębiorstwa lub zarząd majątkiem.

---

¹⁵ Na posiedzeniu 10 stycznia 1939 r. uchwalono połączenie dotychczasowych §§ 1–2. Nie zmieniono numeracji § 3.

Art. 4a. Z majątku małoletniego nie mogą być czynione darowizny.

Art. 5. § 1. Zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego wymagane jest również do czynności prawnych między małoletnim a jego przedstawicielem ustawowym albo między małoletnim a osobą trzecią na rzecz przedstawiciela, jeżeli czynność pociąga za sobą zobowiązanie małoletniego albo rozporządzenie jego majątkiem.

§ 2 skreślony.

Art. 5a. § 1. W czynności prawnej między małoletnim a jego przedstawicielem ustawowym albo między małoletnim a osobą trzecią na rzecz tegoż przedstawiciela małoletniego zastępuje kurator wyznaczony przez sąd (urząd) opiekuńczy.

§ 2. W czynności prawnej między małoletnimi, mającymi wspólnego przedstawiciela ustawowego, każdego z małoletnich zastępuje kurator wyznaczony przez sąd (urząd) opiekuńczy.

§ 3. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio do procesów.

Art. 6. Małoletni może bez zezwolenia przedstawiciela ustawowego rozporządzać swoim zarobkiem, jak również pieniędzmi oraz innymi rzeczami ruchomymi, które otrzymał za zgodą przedstawiciela ustawowego do swobodnego użytku.

Art. 7. § 1. Małoletni może sam zobowiązywać się do pracy za wynagrodzeniem i podejmować czynności prawne, wynikające z takiej umowy.

§ 2. Jednak przedstawiciel ustawowy, jeżeli nie wyraził zgody na zawarcie umowy, może ją wypowiedzieć z zachowaniem terminu ustawowego, a nawet, gdy zachodzą ważne powody, rozwiązać niezwłocznie przez zawiadomienie drugiej strony.

§ 3. Gdy odmowa zgody przedstawiciela ustawowego na zawarcie umowy o pracę sprzeciwia się dobru małoletniego, zezwolenia na zawarcie tej umowy może udzielić sąd (urząd) opiekuńczy.

Art. 8. § 1. Umowę o naukę zawodową małoletniego zawiera przedstawiciel ustawowy.

§ 2. Małoletni z ukończeniem lat osiemnastu może sam zawrzeć taką umowę. Jednak przedstawiciel ustawowy może ją rozwiązać przez zawiadomienie strony drugiej. Jeżeli przedstawicielem ustawowym nie jest ojciec albo matka małoletniego, należy uzyskać zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego na rozwiązanie umowy.

Art. 9. § 1. Rodzice sprawujący władzę rodzicielską mogą przez oświadczenie zarejestrowane w sądzie (urzędzie) opiekuńczym upoważnić małoletniego, który ukończył lat piętnaście do założenia i prowadzenia własnego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa. Jeżeli władzę rodzicielską sprawuje tylko jedno z rodziców, wystarcza jego oświadczenie.

§ 2. Jeżeli przedstawicielem ustawowym małoletniego nie jest jego ojciec lub matka, oświadczenie o upoważnieniu wymaga zatwierdzenia sądu (urzędu) opiekuńczego.

§ 3. Upoważnienie może być odwołane w sposób, jaki wymagany jest do jego udzielenia.

Art. 9a. Małoletni upoważniony do założenia i prowadzenia własnego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa ma pełną zdolność do działań prawnych, związanych z założeniem i prowadzeniem tego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa z wyłączeniem jednak czynności prawnych, do których wymagane jest zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego.

Art. 10. § 1. Małoletni, który ukończył lat osiemnaście, może być usamowloniony.

§ 2. Usamowlonienie następuje na wniosek obojga rodziców, albo tego z nich, które samo sprawuje władzę rodzicielską.

§ 3. Jeżeli małoletni nie pozostaje pod władzą rodzicielską, wniosek o usamowlonienie może zgłosić opiekun. Może również to uczynić sam małoletni, jeżeli opiekun odmówił zgłoszenia wniosku.

Art. 11. § 1. O wniosku rozstrzyga sąd (urząd) opiekuńczy po wysłuchaniu małoletniego i przeprowadzeniu dochodzenia.

§ 2. Jeżeli wniosek zgłosił małoletni, sąd (urząd) opiekuńczy wysłucha również opiekuna.

Art. 11a. Uppełnoletniony (usamowloniony) ma pełną zdolność do działań prawnych na równi z pełnoletnim.

Art. 12. Przez zawarcie związku małżeńskiego małoletni zostaje usamowloniony.

Art. 13. Ten, kto wskutek choroby umysłowej lub niedorozwoju umysłowego nie jest zdolny do prowadzenia swoich spraw, może być przez sąd pozbawiony zdolności do działań prawnych (ubezwłasnowolniony).

Art. 14. § 1. Kto potrzebuje ochrony z powodu choroby umysłowej lub niedorozwoju umysłowego, jednak nie w tym stopniu, aby zachodziła potrzeba ubezwłasnowolnienia całkowitego, może być przez sąd ograniczony w zdolności do działań prawnych (ubezwłasnowolniony częściowo).

§ 2. Ubezwłasnowolnienie częściowe może również nastąpić z powodu marnotrawstwa, nałogowego pijaństwa lub narkomanii.

§ 3. Ubezwłasnowolnienie częściowe może być wyrzeczone co do osób, które narażają siebie lub rodzinę na niebezpieczeństwo niedostatku albo które z powodu nałogowego pijaństwa lub narkomanii są niebezpieczne dla otoczenia.

Art. 15. W czynnościach prawnych ubezwłasnowolnionego zastępuje przedstawiciel ustawowy. Winien jednak uzyskać zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego na czynności, do których wymagane jest takie zezwolenie w przypadku małoletności.

Art. 16. Częściowo ubezwłasnowolniony nie może bez zgody doradcy, ustanowionego przez sąd, dokonywać czynności prawnych, do których w przypadku małoletności wymagane jest zezwolenie sądu (urzędu) opiekuńczego oraz rozporządzać swoim mieniem drogą darowizny, odbierać kapitałów, kupować nieruchomości, kupować, sprzedawać i zastawiać papierów wartościowych, kupować na raty, udzielać pożyczek, tudzież podejmować czynności co do swego majątku, przekraczających zakres zwykłego zarządu.

Art. 40.¹⁶

Art. 41. Każde z rodziców, sprawujących władzę rodzicielską, jest przedstawicielem ustawowym dziecka.

Art. 42. Władza rodzicielska ustaje z pełnoletnością lub uppełnoletnieniem dziecka.

Oddział 3.

Władza rodzicielska w stosunku do osoby dziecka.

Art. 43. Rodzice kierują wychowaniem dziecka. Obowiązani są przysposobić je do zawodu, odpowiednio do swej możliwości, z uwzględnieniem fizycznych i duchowych właściwości i skłonności dziecka.

Art. 44. § 1. Dziecko winno rodzicom uszanowanie oraz, dopóki pozostaje pod ich władzą, posłuszeństwo.

§ 2. Rodzice mogą karcić dzieci, będące pod ich władzą, jednak bez szkody dla ich zdrowia fizycznego lub moralnego i w granicach wskazanych celem wychowania.

Art. 45. § 1. Każde z rodziców, sprawujących władzę rodzicielską, ma prawo żądać wydania dziecka od osoby, które je bezprawnie zatrzymuje.

§ 2. Przy poszukiwaniu dziecka zaginionego można żądać pomocy władz publicznych.

Art. 46. § 1. Jeżeli rodzice są jednego wyznania religijnego, dziecko będzie wychowywane w tym wyznaniu. W razie zmiany wyznania rodziców wyznanie rzymsko-katolickie dzieci nie może być zmienione na inne wyznanie, a wyznanie chrześcijańskie nie może być zmienione na niechrześcijańskie.

§ 2. Rodzice różnych wyznań postanowią, w którym z tych wyznań dzieci mają być wychowywane; w braku zgody między rodzicami, synowie będą wychowani w wyznaniu ojca, a córki – w wyznaniu matki. Jeżeli jednak rodzice, z których jedno jest wyznania katolickiego, umówili się przed zawarciem małżeństwa, że dzieci będą wychowywane w tym wyznaniu katolickim, będą one wychowane w tym wyznaniu.

§ 3. Samo dziecko może zmienić wyznanie po osiągnięciu lat osiemnastu.

---

¹⁶ Dyskusję nad art. 40 odroczone do następnej sesji.

Oddział 4.

Władza rodzicielska w stosunku do majątku dziecka.

Art. 47. § 1. Rodzice zarządzają majątkiem dziecka, nad którym wykonywają władzę rodzicielską.

§ 2. Uchwalono przenieść do art. 55.

§ 3. Rodzice winni wykonywać zarząd zgodnie z zasadami prawidłowej gospodarki.

Art. 48. Sąd (urząd)¹⁷ opiekuńczy wyznaczy kuratora do zarządu majątkiem, którym rodzice nie mogą zarządzać albo który dziecko otrzymało z wyłączeniem zarządu rodziców.

Art. 49. § 1. Rodzice mają prawo pobierania pożytków z majątku dziecka w czasie wykonywania władzy rodzicielskiej.

§ 2. Czysty dochód z tego majątku ma być przede wszystkim obracany na wychowanie i utrzymanie dziecka i jego rodzeństwa, którego utrzymanie jest obowiązkiem rodziców.

§ 3. Reszta dochodu przypada rodzicom w równych częściach.

Art. 50. § 1. Prawo rodziców do pobierania pożytków jest niezbywalne i nie podlega egzekucji.

§ 2. Część dochodu, przeznaczona na utrzymanie i wychowanie dziecka i jego rodzeństwa, nie podlega egzekucji na rzecz wierzycieli rodziców.

§ 3. Wierzyciele dziecka mogą domagać się zaspokojenia bez względu na prawo pobierania pożytków przez rodziców.

Art. 51. § 1. Rodzice nie mają prawa pobierania pożytków z majątku zarobionego przez dziecko ani z majątku danego mu za zgodą przedstawiciela ustawowego do swobodnego użytku.

§ 2. Dziecko, pozostające we wspólności rodzinnej, obowiązane jest w razie potrzeby przyczyniać się do ciężarów utrzymania rodziny.

§ 3. Na wniosek rodziców sąd (urząd) opiekuńczy może wydać polecenie pracodawcy, aby bezpośrednio im wypłacał odpowiednią część zarobku dziecka. Zapłata, dokonana dziecku wbrew temu poleceniu nie zwalnia pracodawcy od uiszczenia do rąk rodziców.

Art. 52 przeniesiono jako art. 54a.

Art. 53. § 1. Rodzice nie pobierają pożytków z majątku, otrzymanego przez dziecko, jeżeli prawo to zostało wyłączone przez osobę, od której dziecko majątek otrzymało (od której majątek pochodzi).

---

¹⁷ W oryginale: „urząd”.

§ 2. Rodzice nie mają prawa pobierania pożytków z odziedziczonego przez dziecko majątku, jeżeli dopuścili się czynu, który pociągałby za sobą niegodność dziedziczenia, gdyby byli powołani do tego spadku.

§ 3. Pozbawienie rodziców prawa do pobierania pożytków nie może nastąpić bez równoczesnego pozbawienia ich władzy rodzicielskiej.

Art. 54. § 1 skreślono.

§ 2 przeniesiono do art. 53. § 3.

Art. 54a. § 1. W razie śmierci jednego z rodziców, unieważnienia małżeństwa, rozłączenia lub rozvodu to z rodziców, które sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem, obowiązane jest złożyć sądowi (urzędowi) opiekunów spis inwentarza majątku dziecka i zawiadamiać sąd (urząd) opiekunów o ważniejszych zmianach w stanie tego majątku.

§ 2. Inwentarz może być spisany bądź przez sprawującego władzę rodzicielską, bądź na jego żądanie przez organ, powołany do spisania inwentarza w postępowaniu spadkowym.

Art. 55. § 1. W czasie sprawowania władzy rodzicielskiej rodzice nie są obowiązani do składania rachunków z zarządu.

§ 2. Po ustaniu zarządu rodzice mają obowiązek oddać dziecku, względnie jego przedstawicielowi ustawowemu, majątek dziecka z równoczesnym złożeniem obrachunku co do substancji, jak również co do dochodów, o ile rodzicom nie służyło prawo do pobierania pożytków.

§ 3. Rodzice odpowiadają za szkodę wyrządzoną w majątku dziecka przez nienależyte wykonywanie władzy rodzicielskiej. Odpowiedzialność ta przedawnia się z upływem lat trzech od uzyskania przez dziecko pełnoletności.

Art. 56. Rodzice, którym służyło prawo pobierania pożytków z majątku dziecka, nie mogą żądać zwrotu wartości nakładów. Jeżeli jednak rodzice poczynili nakłady, do których nie byli obowiązani, z innych funduszy niż dochody z majątku dziecka, do zwrotu wydatków albo zabrania nakładów stosuje się przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Art. 57. W razie upoważnienia dziecka przez rodziców do założenia i prowadzenia własnego gospodarstwa lub przedsiębiorstwa, dziecko zarządza majątkiem, danym mu w powyższym celu, i pobiera z niego pożytki.

Art. 58. Przepisy o użytkowaniu stosuje się odpowiednio do prawa pobierania pożytków przez rodziców.

[s. 17]

Drugie czytanie podkomisji

Artykuły uchwalone na sesji
w dniach 12–18 maja 1939.

PROJEKT

prawa o stosunkach rodziców i dzieci
wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych. C. d.

Oddział 5.

Ograniczenie, zawieszenie i odjęcie władzy rodzicielskiej.

Art. 59. Jeżeli rodzice dopuszczają się zaniedbań lub nadużyć, które zagrażają dobru fizycznemu lub moralnemu dziecka albo jego majątkowi, sąd (urząd) opiekuńczy może wydać zarządzenia konieczne w celu ochrony dziecka.

Art. 59a. Gdy dobro fizyczne lub moralne dziecka jest trwale zagrożone, sąd (urząd) opiekuńczy może powierzyć dziecko innej osobie, albo umieścić je w odpowiednim zakładzie.

Art. 59b. Gdy majątek dziecka jest zagrożony sąd (urząd) opiekuńczy może zażądać od rodziców złożenia zabezpieczenia albo postanowić, że rodzice będą podlegali tym samym przepisom, jakim podlega opiekun w zakresie spraw majątkowych dziecka, a nawet może odebrać rodzicom zarząd całego lub części majątku dziecka, i ustanowić kuratora do zarządu.

Art. 60. § 1. Gdyby nadużycia lub zaniedbania były tej miary, że środki, przewidziane w artykułach poprze- [s. 18] dzających, nie mogłyby wystarczyć do ochrony interesów dziecka, sąd okręgowy na wniosek sędziego opiekuńczego odejmie rodzicom lub jednemu z nich władzę rodzicielską. Może być również odjęta władza rodzicielska, jeżeli ojciec lub matka wstępuje w nowy związek małżeński, a szczególne okoliczności tego odjęcia wymagają.

§ 2. Odjęcie władzy rodzicielskiej dotyczy jedynie dzieci, wymienionych w postanowieniu sądu.

§ 3. Władza rodzicielska może być przywrócona orzeczeniem sądu okręgowego na wniosek sędziego opiekuńczego albo któregośkolwiek z rodziców.

Art. 61. § 1. Władza rodzicielska rodziców albo jednego z nich ulega zawieszeniu, jeżeli wskutek przeszkód faktycznych przez czas dłuższy nie mogą jej wykonywać. O zawieszeniu i ustaniu zawieszenia orzeka sąd (urząd) opiekuńczy.

§ 2. W razie ubezwłasnowolnienia jednego z rodziców jego władza rodzicielska ulega zawieszeniu z samego prawa.

§ 3. Zawieszenie władzy rodzicielskiej nie pociąga za sobą utraty prawa do pożytków z majątku dziecka.

Przepis wprowadzający: Pozostają w mocy przepisy kodeksu karnego, dotyczące utraty praw rodzicielskich i opiekuńczych.

Art. 62 skreślono.

Art. 63. Odjęcie lub zawieszenie władzy rodzicielskiej nie zwalnia rodziców od ponoszenia ciężarów, związanych z utrzymaniem i wychowaniem dzieci.

[s. 19] Art. 64 zamieszczono jako art. 59b.

Art. 65 skreślono.

Art. 66 skreślono.

Dział II.

Dzieci pozamałżeńskie.

Rozdział I.

Przepis wprowadzający: Przyznanie urodzenia dziecka pozamałżeńskiego dokonane przez jego matkę przed urzędnikiem stanu cywilnego, sądem opiekuńczym lub notariuszem albo w rozporządzeniu ostatniej woli jest podstawą do wpisu w aktach stanu cywilnego, jeżeli w akcie urodzenia dziecka matka nie jest wymieniona.

Uznanie przez ojca.

Art. 67. § 1. Ojciec może uznać swoje dziecko pozamałżeńskie w akcie zeznanym przed urzędnikiem stanu cywilnego, notariuszem albo sądem (urzędem) opiekuńczym, bądź też w rozporządzeniu ostatniej woli. Odpis aktu uznania niezwłocznie przesłany będzie z urzędu sądowi (urzędowi) opiekuńczemu.

§ 2. Uznanie przez małoletniego lub przez częściowo ubezwłasnowolnionego może nastąpić tylko za zgodą jego przedstawiciela ustawowego bądź doradcy.

Art. 67a. Może być uznane dziecko poczęte, ale jeszcze nieurodzone, jak również dziecko, które zmarło, jeżeli żyją jego zstępni.

[s. 20] Art. 68. § 1. Zarówno matka, jak i dziecko mogą sprzeciwić się uznaniu w piśmie, wniesionym do sądu (urzędu) opiekuńczego, w terminie sześciomiesięcznym od zawiadomienia przez sąd opiekuńczy matki względnie dziecka o uznaniu.

§ 2. Przez wniesienie sprzeciwu uznanie traci skutki prawne.

Art. 69. Uznający może żądać ustalenia swego ojcostwa w drodze powództwa w terminie sześciomiesięcznym od zawiadomienia go przez sąd opiekuńczy o sprzeciwie. Prawo to nie przechodzi na spadkobierców uznającego.

Art. 70. Dziecko może nie później niż przed upływem sześciu miesięcy od uzyskania pełnoletności zaskarżyć uznanie w drodze powództwa.

Art. 70a. Osoby trzecie mogą zaskarżyć uznanie w drodze powództwa, jeżeli mają w tym interes prawny.

Rozdział II.

Poszukiwanie ojcostwa.

Art. 71. § 1. Za ojca dziecka pozamałżeńskiego może być uznany ten, kto obcował z matką jego w czasie od trzystu sześciu do stu osiemdziesięciu dni przed urodzeniem się dziecka.

§ 2. Domniemanie to jednak może być obalone dowodem na okoliczność, uzasadniającą poważną wątpliwość co do ojcostwa pozwanego.

Art. 72. Jeżeli matka w okresie poczęcia obcowała z innym jeszcze mężczyzną, sąd oddalił żądanie ustalenia ojcostwa, może jednak stosownie do wyników postępowania nałożyć na pozwanego obowiązek ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka.

Art. 73. Powództwo o ustalenie ojcostwa służy dziecku przeciwko domnianemu ojcu oraz przeciwko jego spadkobiercom.

Art. 74. Jeżeli dziecko urodziło się w okresie, uzasadniającym domniemanie jego urodzenia z małżeństwa, powództwo o ustalenie ojcostwa może być wytoczone dopiero wtedy, gdy sąd uznał dziecko za urodzone poza małżeństwem.

Art. 74a. Powództwa o ustalenie ojcostwa nie można wytoczyć po upływie pięciu lat od pełnoletności dziecka.

Art. 75. Jeżeli dziecko małoletnie pozostaje na utrzymaniu gminy, a ojcostwo dziecka nie jest jeszcze ustalone, ani powództwo o ojcostwo nie zostało wszczęte, gmina może

się zwrócić do sądu (urzędu) opiekuńczego o wyznaczenie kuratora, którego obowiązkiem będzie poszukiwanie ojcostwa w drodze powództwa.

Rozdział III.

Stanowisko prawne dzieci pozamałżeńskich.

Art. 76. § 1. Dziecko pozamałżeńskie ma prawa i obowiązki, wypływające z pokrewieństwa, w stosunku do matki i jej rodziny.

§ 2. W razie uznania przez ojca albo ustalenia ojcostwa prawomocnym wyrokiem, dziecko ma prawa i obowiązki wypływające z pokrewieństwa, także w stosunku do ojca.

Art. 77. Dziecko pozamałżeńskie nosi nazwisko [s. 22] rodowe matki.

Art. 77a. § 1. Ojciec, który uznał dziecko albo którego ojcostwo zostało ustalone prawomocnym wyrokiem, może nadać swoje nazwisko dziecku za zgodą jego przedstawiciela ustawowego i za zgodą matki, a jeżeli dziecko jest pełnoletnie – za jego zgodą.

§ 2. Mąż matki może nadać swoje nazwisko jej dziecku pozamałżeńskiemu, jeżeli na to się zgodzi matka oraz przedstawiciel ustawowy dziecka albo samo dziecko, gdy jest pełnoletnie.

Art. 78. § 1. Oświadczenie o nadaniu nazwiska winno być złożone w sądzie (urzędzie) opiekuńczym albo w akcie notarialnym, a jeżeli dziecko jest pełnoletnie – w akcie notarialnym.

§ 2. Jeżeli ojciec dziecka lub mąż matki nadał już swoje nazwisko, dalsza zmiana nazwiska dziecka przez ojca lub męża matki na podstawie poprzedzającego artykułu nie jest dopuszczalna.

Art. 78a. § 1. Akt notarialny o nadaniu nazwiska dziecku małoletniemu winien być przesłany sądowi opiekuńczemu.

§ 2. Sąd opiekuńczy po sprawdzeniu, iż nie ma przeszkód prawnych do nadania nazwiska, wydaje postanowienie o wpisaniu wzmianki w aktach stanu cywilnego o zmianie nazwiska.

§ 3. Jeżeli nadano nazwisko dziecku pełnoletniemu, akt będzie przesłany przez notariusza urzędowi stanu cywilnego celem wpisania wzmianki.

25.VIII.1939.

M

Bibliografia

Źródła prawne

Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus.

Kodex Napoleona z przypisami. Xsiąg trzy. Warszawa: w drukarni XX. Piarów, 1810.

Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego (Prawo z r. 1825). Objaśniony motywami do prawa i jurysprudencją. Oprac. Juliusz Walewski. Księga I. Warszawa: w drukarni Józefa Bergera, 1872.

„Kodeks ustaw o małżeństwie, rodzinie i opiece”. W: *Kodeks cywilny R.S.F.S.R. wraz z kodeksem ustaw o małżeństwie, rodzinie i opiece*, przeł. i oprac. Stanisław Tylbor. Warszawa: Księgarnia F. Hoesicka, 1930.

Niemiecki kodeks cywilny wraz z ustawą wprowadzącą. Część 2. Przeł. Henryk Damm i Karol Gerschel. Bydgoszcz: nakładem własnym, 1922.

Prawa o małżeństwie z 1836 r. (Dziennik Praw Królestwa Polskiego 1836, t. 18, nr 64).

Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907 (BBI 1907 VI 589).

Ustawa o postępowaniu cywilnem obowiązująca na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej (przekład urzędowy). Warszawa–Poznań: Skład główny księgarnia św. Wojciecha, 1923.

Ustawa z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz.U. 1920 nr 7 poz. 44).

Wróblewski, Stanisław. *Powszechny Austriacki Kodeks cywilny z uzupełniającymi ustawami i rozporządzeniami objaśniony orzeczeniami Sądu Najwyższego*. Część I (§§ 1–937). Kraków: Leon Frommer, 1914.

Źródła drukowane

Mikołajczyk, Marian i Nancka, Grzegorz, wyd. „Nieznane protokoły posiedzeń podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z 1939 roku (część I)”. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa* 15, z. 1 (2022): 101–42.

Mikołajczyk, Marian i Nancka, Grzegorz, wyd. „Nieznane protokoły posiedzeń podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z 1939 roku (część II)”. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa* 15, z. 3 (2022): 433–64.

Mikołajczyk, Marian i Nancka, Grzegorz, wyd. „Nieznane protokoły posiedzeń podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z 1939 roku (część III)”. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa* 16, z. 1 (2023): 111–42.

„Projekt prawa małżeńskiego uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną w dniu 28 maja 1929”. W: *Komisja Kodyfikacyjna. Podsekcja I prawa cywilnego*, t. I, z. 1. Warszawa: Komisja Kodyfikacyjna, 1931.